

Izhaja dvakrat
na mesec in sicer
13. in 28.
Velja na mesec
18 soldov.

Južni Sokol

Vredništvo
in
administracija
v hranilnici
štev. 74.

telovadsko - vojaški list.

Lastnik in založnik **Ivan Z. Vesely**. — Izdatelj in odgovorni vrednik **A. Kremžar**.

O deželnej brambi v Cislajtaciji.

Izkušnja je boljša od teorije, tega se, mislim, držé pred vsim gospoda, ki imajo z božjim dovoljenjem odločilno moč v ministerskih pisarnah zastarele Avstrije.

Baš za to so se bali, sprejeti stavo ročnic, nabija-jočih se od zadej, ker se jim je zdelo vpotrebljevanje tega orožja problematično. Ravno taka se jim je zdela z vreznimi topovi (gezogene Geschütze). Pa leto 1859 in 1866 jih je podučilo o izvrstnej porabi obéh orožij, kateri bi bila Avstrija zamogla imeti ravno tako dovršeni, ako že ne bolj. Inicijativa je pa Avstriji strašilo, posnemanje pa — njena prava bolezen.

Mislili so po trpkih izkušnjah, dà, kedor bi hotel v prihodnje zmagati, moral bi imeti vstrojeno vse tako, kakor država, ki je ravnokar potolkla Avstrijo. Vsled tega se je posnemalo vse, kar je bilo francoskega, in pozneje, kar je bilo pruskega. Da bi pa ocenili podlagne razmere, ter eklektično izbrali, kar bi baš avstrijskim razmeram pristovalo, tako dalječ ni sezal njih razum; ker ima Prusija deželno brambo, ki je sestavljena iz zastav in stotnij, razdeljenih poleg političnega razdaljenja, pristigli so poleg tega vzora nalašč deželno brambo v Cislajtaciji. Vse drugo prej, kakor da bi bili umeli prave podlage.

Deželnej brambi mora biti na čelu poleg načela in vredbe pred vsem podlaga narodnosti. Točka 8. postave brambovske se glasi: Deželna bramba je za to določena, da bi za časa vojske podpirala stalno armado, ter vršila brambo znotrej; za časa miru določena je izjemoma tudi za to, da bi ohranila notranji red in varnost.

Nij toraj toliko, kakor redovna armada, zategadel imamo to stališče za popolno napačno, ako cela postava namerava iz nje napraviti to, kar se godí z redovno armado, da bi postala — znebivši se vseh spominov na lastni narod — izvrševalka vseh mogočih samovoljstev, če so tudi namenjena proti narodu. Pred vsem ima deželna bramba varovati meje lastne domovine, in to bode gotovo storila, naj se približa sovražnik od katere koli strani. Deželna bramba se ne sme ob času mirú preložiti iz domovine kot nekakošna posadka, ne sme se dalj, kakor šest tednov na enkrat vežbati — zato tudi ostane vedno med lastnim narodom, kakor drugi njegovi

sinovi nevojaki. Čem bolj se ideja narodnosti razširja notri do zadnjih kotov domovine, ter postaja nepremagljiva, tem bolj bo zastopana v deželnej brambi, ki je pred vsem določena za vojskin čas. Ako se hoče kedo o času névarnosti zanašati na deželno brambo — kakor se zgodi za časa vojske — nakloniti si jo mora za časa mirú, da bi bila že ob tem času pridobljena za občno stvar. Ker se pa z narodnostjo pri deželnej brambi postopa tako nepazljivo, izpodkopane so najglavneje podlage njene zanesljivosti.

Vežbanje (ekserciranje) je popolno nemško, kakor pri redovnej armadi, in nemščina je ravno tako provedena v celej vredbi in celej opravi. Ako je potrebno, da so posamezna glavarstva vrejena po jeziku, kakoršnega narod govori v ten. kraji, treba e tudi, da bi bile zastave in stotnije deželne brambe vrejene tako. Nikakor ne bi nastala kaka zmotnjava, ako bi bilo posebno višje veljiteljstvo za deželno brambo, posebno ministerstvo; kakor ima honvedska armada pravo na svoj jezik, tako tudi vsaki drugi narod na svojega. Kakor nij v katoliškej cerkvi latinščina potrebna pri vsakej ceremoniji, da bi se ohranila edinost, in kakor se je v mnogih stvareh že opustila, tako tudi ne treba, da bi bila deželna bramba vrejevana v nemščini, in to posebno zato ne, ker nij za to, da bi delovala v posameznem delu v bitvah, temveč kot posadka ali v domovini, ali v dobljenih krajih. Zategadel smatramo vpeljevanje nemščine v deželno brambo za rušenje prava, zlasti ako vidimo, da so listki deželne brambe pisani le v nemškem jeziku. Zakaj takov poduk, kojega tisoči ne razumejo? To je tak nesmisel, kakor oni, da so morali za cesarja Jožefa II. duhovni ljudem v čisto českih krajih pridigovati po nemško. Nihče nij umel tega, in nij vedel, kaj s tem početi. Da more vojak deželne brambe zapopasti vežbanje v orožji v tem kratkem času, ter si vse zapomniti, mora to najprej razumeti; zato je jako napačno, da so voljeni v delavno brambo zlasti častniki, ki niso le samo prijatelji nemškega jezika, temveč se tudi odlikujejo z neznanjem našega jezika in sovraštvom do narodnosti, ki se ne zлага z vlado, nasprotno se nij jemalo ozira na one, ki so tudi kot pisatelji na dobrem glasu. Čem bolj bodo protivni ukazi in sovražne osebe ekscentrične življe v deželnej brambi hotele centralizirati, tem bolj

boste vladali v dež. brambi nezadovoljnost in zavist, tem bolj se bode podpiral ekscentrizem. Ako bo vsaki življ vpeljan v duhu blagor občnosti, tem bolj bo narščala marljivost, da bi vsakedo storil za občni blagor toliko, kolikor mogoče, in le na ta način nastal bo globeji in vztrajanji centralizem, kakor bi se dal na kak zoperni način upeljati.

Kaj nam daje telovadba?

(Dalje.)

Ako cerkev stori to, zamudila tudi šola gotovo ne bo svoje dolžnosti. Kajti ona, neposredna odgojevalka, mora to nalogo še bolj živo imeti pred očmi. Kaj pa more in mora ta storiti za narodno odgojo? Pri tem prašnji se začno kazati nekateri jako skerbni, ki bi pa smeli to skerb kje drugej porabiti. Oni namreč pravijo, da bi se pri takem ravnanji izbudili v mladini čuti, za katere še nij zrela, kajti oni zamenjavajo vsako reč koj s političnim pečanjem. Od tega mora mladina res čisto molčati, a da se pripravlja za domoljube, tega je pa čisto zmožna. Ostati pa moramo tudi tū na mirnem tiru objektivne resnice, in potlej se gotovo doseže pravi namen. To je gotovo, kajti naša mladina mora se seznavati z domovino, ako jo hoče ljubiti, dá naj se jej slovenski jezik in literatura, slovenska zgodovina in zemljepisje. Vse drugo bo počasi prišlo brez sile. Tū nij treba dosti besedi, prava mera je povsod najboljša. Ravno tako je tudi napačno, ako se mladini naklada preveč krščanskega nauka, z namenom, da bi postala bolj krščanska. Niti kopica krščanskega nauka, niti veliko besedovanje in dolgi govori jej dajo ta značaj, timveč pravo krščansko mišljenje njenih učiteljev, ki se ima povsod kazati, ter stezati skozi vse življenje.

Zato je pa tudi državi težko izvoliti dobre može, ki bi vestno izrejevali bodoče državljane. Da pa imamo le prave učitelje, potlej bo služil vsak predmet v naš namen, in kakor cvetica raznotere tvarine, ki jej služijo v hrano, asimilira, kakor čebelica soke različnih rastlin spreminja v sladki med, tako bo tudi zdrava in čvrsta mladina osvojila si zdravo oliko, ter jo obdelovala v ljudsko reč, akoprem nevedoma. Naj potem pride hrana iz starih vekov, mladina bode iz velikih misel in oblik, ki jih najde tamo, zajemala le dobiček za narodno oliko, presadila bo na domača tla vzvišene ideje velikosti in sloge, domovinske ljubavi in svobode, možatosti in žrtvovanja za občni blagor, katere lastnosti najde vse zedinjene v starih Gerkih in Rimljanih. Dajte pa zraven vsega tega mladini tudi naravne hrane, sprijaznite jo z našim preljubim matrnim jezikom, pokažite jej njeno lepoto, moč in vrednost na zakladih narodnega slovstva, a zraven vsega tega naj ona čuti, da tudi vi slovenski jezik častite in ljubite; uvedite jo v slovensko zgodovino, seznanite jo s slovenskimi možmi, s slovenskimi junaškimi deli, s slovenskim mišljenjem; pripnite očetnjava

ideje na posebne dogodke v mladosti, porabite v to domovinske godove, recite mladini, da naj poje slovenske budnice, a dajte jej čutiti, da se vsega tega tudi vi vdeležujete, da ste tudi vi Slovenci, da tudi pri vas kaj veljá čast in blagor domovine in posebno njena svoboda, potlej bo dobila mladina sama domovinsko mišljenje, to mišljenje prešlo bo tudi v domačo odgojo — vsa odgoja bode resnično narodna.

Ko tedaj dobi vsa odgoja ta značaj, potem je telovadba le integrirni del te narodne odgoje. Le v tej ozkej zvezi je v pravej, zdravej razmeri z drugimi predmeti. Ako je bilo dozdej vedno le osamelo, nij njegova napaka, kajti telovadba se nij ločila od splošne odgoje sama, bila je timveč od nje pahnjena, pregnana. Morala je po tem takem sama orati tla narodnim idejam, in ako je tū ali tam izstopila iz „zlatega središča“, kedo jo bo zato grajal ali sodil? Na vsak način pa mora z naprej to drugače biti. Posamna telovadska društva bodo postala posestvo države, in narod bode okrepele na duši in telesi. Treba je tedaj prvič da se odstrani osamelost, drugič pa tudi, da se mora pri telovadbi vdeležiti vsa mladina. Razširiti se mora tedaj iz gimnazijev in realek med mladino spodnjih stanov, to je v ljudske šole, zraven tega pa v gimnazijih in realkah ne sme več biti odvisna od volje posameznega, obligatna mora biti. Od telovadbe v ljudskih šolah bomo govorili pozneje; a tudi druga točka, telovadba v srednjih šolah je vzbudila nekako nevoljo, ko se je od nje počelo govoriti. Misli se namreč, da se ne sme k nobenej reči siliti, ki ne spada v šolo, in ki je bila do zdaj vsakega volji prepuščena. Toda, ako ima država pravico, da sili vso mladino brez izjeme, da naj si pridobi duševne olike — in to pravico mora imeti, kajti ona je sama ob sebi umevna, ker izhaja iz splošnega blagra, imela bo tudi pravico, da sili to isto mladino k oliko telesnej, na katerej gotovo bazira zdravje, telesna moč in čvrstost ljudstva, in gotovo bo tudi tej dala enako važnost s duševno oliko. Ako je tedaj pomen enak, zakaj bi ne imela država dolžnosti in pravice, za to skrbeti, tembolj, ker to silo čutijo le bojzljivci in mehkužneži, lenuhi in kilavci, ki se odmikajo telovadbi iz samo nečastnih motivov, za katere pa bo ta sila velika dobrota. Počasnost pri sprejetvi izvira le od tod, ker je ta stvar še nova in se jo morajo ljudje še le privaditi. Kmalo se jim bo potem telovadba priljubila, in čudili se bodo le, da so mogli tako dolgo dvomiti o njenej sprejetvi. Mislimo si tedaj, da je telovadba že vvedena, in pretehtajmo njene koristi.

(Dalje pride.)

Strelno orožje sedanjega veka.

(Dalje.)

Tehnični del.

Zaklep obstoji iz zaklepovega okrova, zaklepnika, zapalnika, mačka in potrebnih šravbov.

Zaklepov okrov je zgoraj razmerno konec cevi izdolben in najprej z matičnimi zavitki (Gänge) previden, da se more k cevi prišravbati.

Za zaklepnik je okrov oblokasto izdolben v širini $\frac{3}{4}$ " in obe steni ste ravno tako široko vrezani.

Sprednji del okrova služi k očvrstjenju ležišča ter presega na levi strani steno okrovovo z glavico, v kateri je izsēka za maček. Na sprednji plošči tega dela je v levo cevi odprtina za valoviti šravb (Wellenschraube), ki je s svojimi zavitki v levo steno okrova všravbana. Zaklepnik je vložen v omenjeni valovi šravb (vreteno) in s tem šravbom vtrjen.

Ako se nastavka le lahko dotaknemo, izproži se zaklepnik na levo navzgori, nasprotni giblje vzroči njegov pād v izrezo okrova. Da bi se zaprečilo samovoljno odperanje zaklepnika, je na desnem sprednjem delu okrova stogla všravbana, ki se z zapodom zaklepnika naprej porine ter se s prožnikom v za to pripravljeno odprtino na sprednji plošči zaklepnika vrine. Ako zaklepnik pade, zapre sprednja njegova plošča zadnjo odprtino cevi po polnem. Na sprednji plošči je valjasta odprtina vprečne mēri za zapalno ost (Zündstiftbolzen), združen z manjšo odprtino. V to je zasajen zapalnik, ki se dotika z glavico dotične plošče.

Prožnika pri mnogih sistemah pri zapalnej osti upotrebljevanega nij pri tem zaklepniku, ker je zapalna ost previdena s podolgasto postransko odprtino, v katero v zaklepnik zasajeni šravb zapada.

S tem izražena volja olajša prosto premikanje zapalne osti, ki prenaša na zapalnik padec petelina. Glavica zapalne osti je vprek vrezana, da bi se s padcem petelina zaklep prav gotovo zaprl.

Polokrogla votlina, na katero zaklepnik zapada, se razteza počasi se vzdigaje k zadnjemu koncu okrova zaklepovega. Tam se združi s podobno polokroglo izdolbino ročišča, tako da od mačka izbaceni tulec sam od sebe prosto izleteti more. Sprednji del zaklepovega okrova ima na močnejši levi strani vprek z ležiščem vrezo, v katero pade maček. Ta ima na konci, molečem v cev, vprečno izrezo, ki k temu služi, da bi vjela rob patrone in da bi s tiskom izproženega zaklepnika na ven štulečo glavico mačka prazni tul iz ležišča vrgel. Maček je očvrstjen na sprednjo del zaklepovega okrova s šravbom, ki gre od zdoli navzgori. Šravb idoč od leve stene po zadnjem koncu zaklepovega okrova, prišravba ta okrov brez vsake nevarnosti k ročišču, v katero se s celim doljim zaokroglenim delom spušča.

Pri vpotrebljevanji tega zaklepa pri predelovanji predovek ostane stari celin po polnem nespremenjen in le petelinček se premeni iz tega namena, da bi se vdarac izvršil na polno.

Novi petelinček je veliko bolj močen in drugač vstrojen ter vdarja na glavico zapalne osti ter s tem vzročuje zapaljenje patrone in izvrstjenje zaklepnika.

Ker se pa zaperanje plinov že s Kovovo priprosto patrono doseže, razvidno je, da se ta zaklep od vsake druge sisteme odlikuje po priprosti, trdnosti, gotovosti in nizkej ceni izdelovanja. Delovanje plinov, nastalih od zapaljenja smodnika, poravna se popolno od rednega ustroja zaklepa. Zaklep, zapadajoč podpolno v izrezo in votlino zaklepovega okrova, zaperava cev po celem širini zaklepovega okrova in nij se ničesar obavati tudi v tem slučaju ne, ko bi imela patrona počiti, ker primeren in reden petelinček nemogoče dela vzdignjenje zaklepa z vdarcem na gmotno zapadno ost.

Odperljivost zaklepa je bila na nenadejani način dokazana pri poskušnjah v Kragujevci, Belemgradu, posebno pa v Petrogradu. Ako priobčimo poskušnjo, pri kateri ste na patrono še dve krogli v cev vklinene bile, zadostuje to, da bi naša trditev opravičena bila. Mimo tega je bil še valoviti šravb iz zaklepa odstranjen, tako da nij bil zaklepnik od ničesa drugzega v okrovu držan. Na isti način so bili ostali šravbi okrova in posamezni deli olajšani in vendar je bil nasledek, ko se je bilo nekolikokrat previdno strelilo, ugoden.

Pri nekej drugej poskušnji, napravljenej v srb. Kragujevci, bila je sprednja plošča, da bi se odperljivost zaklepnika skusila, še za en milimeter opiljena, tako da nij bilo patrone deloma videti. Na to se je 30. strelilo, tako, da se nij puška na podlogo položila, in vendar se nij odperavost zaklepnika za nič zmanjšala. Druge poskušnje, postavim da je bil zaklep izpostavljen vplivu vremena, posipan s peskom in prahom, vršile so se pri mnogih priložnostih sijajno brez vsacega prerušenja delovanja ustrojovega.

Proste vaje.

(Dalje.)

XIII. Vaje s koleni gredé.

1. Gredé zakolebati z obema kolenoma v koračnej stoji.
2. Gredé zakolebati s kolonom stoječe noge.
3. Gredé koleno dvigati, *a.* pri vsakem koraku, *b.* le pri koraku z desno ali levo nogo naprej, *c.* nekaj časa koleno dvigati, potem navadno iti.
4. Gredé pete dvigati.
5. Gredé nekaj časa kolena, nekaj časa pete dvigati.
6. Gredé koleno dvigati i z nogo od kolena dalje kolebati.
7. Gredé pete dvigati i z nogo od kolena dalje kolebati.
8. Gredé s koleni kolebati v nizki počep; na toliko i toliko korakov, *a.* v koračnej, *b.* v navadnej stoji.
9. Gredé s koleni kolebati v nizki počep, po vsakem koraku v koračnej stoji.
10. Hoditi v nizkem počepu.
11. Kolebati z obema kolenoma pri postopnej hoji, *a.* v predkoračnej stoji, *b.* v spojenej stoji, *c.* kolena pri

predstopu vpogniti i pri postopu stegniti, *d.* kolena pri postopu vpogniti i pri predstopu stegniti.

12. Pri postopnej hoji koleno dvigati pri predstopu.

13. Pri postopnej hoji peto dvigati pri postopu.

14. Pri postopnej hoji dvigati koleno pri predstopu i peto pri postopu.

15. Pri pribjeji hoji kolebati z obema kolenoma v mali počep, *a.* pri prvem koraku, *b.* pri drugem, *c.* pri tretjem, *d.* pri vsakem.

16. Pri pribjeji hoji s kolena kolebati v nizki počep.

17. Pri pribjeji hoji kolebati z enim kolonom, *a.* pri prvem koraku, *b.* pri drugem, *c.* pri tretjem.

18. Pri pribjeji hoji kolena dvigati.

19. Pri pribjeji hoji pete dvigati.

20. Pri zibalnej hoji kolebati s kolonom stoječe noge, *a.* pri prvem, *b.* drugem, *c.* tretjem koraku.

XIV. Vaje z vso nogo gredé.

1. Hoja s predkrečo, *a.* z desno ali levo nogo, *b.* pri vsakem koraku, *c.* pri tretjem, četrtem . . . koraku.

2. Hoja z odkrečo.

3. Gredé noge v obloku notri krečiti.

4. Gredé nazaj noge v obloku ven krečiti.

5. Gredé z nogami spredej krožiti, *a.* pri vsakem koraku enkrat zakrožiti, *b.* pri vsakem koraku večkrat zakrožiti.

6. Gredé z nogami kolebati (schwingen).

7. Postopna hoja naprej, s predkrečo, *a.* pri predstopu, *b.* z razkrečo pri postopu.

8. Postopna hoja v stran z odkrečo.

9. Pri postopnej hoji noge krečiti v obloku.

10. Pribja hoja, *a.* s predkrečo pri prvem koraku, *b.* z zakrečo pri drugem koraku, *c.* s predkrečo pri tretjem koraku.

11. Pri pribjeji hoji noge krečiti v obloku.

12. Pri pribjeji hoji kolebati z nogami, *a.* naprej i nazaj pri prvem koraku, *b.* naprej i nazaj pri tretjem koraku, *c.* v stran pri prvem ali tretjem koraku.

13. Zibalna hoja, *a.* s predkrečo pri prvem koraku, *b.* s predkrečo pri drugem koraku, *c.* z zakrečo pri tretjem koraku.

14. Pri zibalnej hoji krečiti noge v obloku notri, *a.* pri prvem, *b.* pri drugem koraku.

15. Krožiti z nogami pri zibalnej hoji pri tretjem koraku.

XV. Gredé trup i vrat vaditi.

1. Gredé trup obračati, *a.* pri vsakem koraku na nasprotno stran, *b.* pri vsakem koraku na desno ali levo, katera je spredej, *c.* pri drugem, tretjem . . . koraku.

2. Hoditi z zasukanim trupom.

4. Na nekaj korakov trup obračati, *a.* v koračnej, *b.* v navadnej stoji.

4. Hoditi naprej i trup vpogibati naprej, *a.* pri vsakem koraku, z levo nogo naprej, trup vpogniti i pri koraku, z desno nogo naprej, skloniti i zopet narobe, *b.* pri vsakem tretjem koraku trup vpogniti i pri četrtem skloniti, *c.* pri prvem vpogniti i tretjem skloniti.

5. Hoditi z naprej pripognjenim trupom.

6. Hojo s pripognjenim trupom premeniti v hojo z ravnim trupom.

7. Hoditi z vstran pripognjenim trupom.

8. Na nekatere korake trup pripogniti i skloniti, *a.* v koračnej, *b.* v navadnej stoji.

9. Pri postopnej hoji trup naprej pripogniti, *a.* pri predstopu vkloniti i pri postopu skloniti, *b.* pri postopu vkloniti i pri predstopu skloniti.

10. Pri postopnej hoji vstran trup vpogibati vstran.

11. Pri pribjeji hoji trup vpogibati, *a.* pri tretjem koraku, z levo naprej, trup vpogniti i zopet pri tretjem koraku, z desno naprej skloniti, *b.* pri prvem koraku trup vpogniti i pri drugem skloniti, *c.* pri prvem koraku trup vpogniti i pri tretjem skloniti, *d.* le pri tretjem koraku, z levo ali desno naprej, trup vpogniti i skloniti.

12. Trup vpogibati pri zibalnej hoji, *a.* pri drugem koraku predklon i pri tretjem zaklon, *b.* pri prvem koraku predklon, pri drugem sklon i pri tretjem zaklon.

13. Gredé glavo vpogibati.

14. Gredé glavo obračati.

15. Gredé z glavo krožiti.

XVI. Rōčne vaje gredé.

1. Gredé roke dvigniti vodoravno naprej, vprek naprej, vstran, vprek nazaj i naravnost nazaj, *a.* pri prvem koraku dvigniti, pri drugem v pobeso, *b.* pri prvem dvigniti, pri tretjem v pobeso.

2. Gredé roke vihteti pred se in za se.

3. Gredé roke vihteti kvišku, *a.* spredej gori i doli, *b.* na strani gori i doli, *c.* spredej gori i na strani doli, *d.* na strani gori i spredej doli.

4. Gredé roke vihteti enkrat pred se, drugokrat kvišku.

5. Gredé roke vihteti v osmih korakih, pri prvem pred se, pri tretjem kvišku, pri petem pred se i pri sedmem v pobeso.

6. Gredé naprej stegnjene roke vihteti, vstran i zopet nazaj.

7. Gredé z rokami krožiti, *a.* na štiri korake, pri vsakem $\frac{1}{4}$ kroga, *b.* na dva koraka, pri vsakem $\frac{1}{2}$ kroga, *c.* v enem koraku enkrat zakrožiti.

8. Gredé pred se ali vstran stegnjene roke obračati.

9. Gredé podlaktje vstran stegnjenih rok vpogibati i stezati, *a.* na enej, *b.* na obeh rokah, *c.* zdaj na enej, zdaj na drugej roki, *d.* na enej vpogibati, na drugej stezati.

10. Gredé suvati z eno roko, z obema, zdaj z eno, zdaj z drugo, z eno suvati i drugo pritezati, *a.* naprej, *b.* vstran, *c.* kvišku, *d.* na vzdol, *e.* zaporedoma na vse strani.

11. Pri postopnej hoji roke dvigati, pri predstopu dvigniti i pri postopu v pobeso. (Dalje pride.)

Listnica vredništva :

Občan J. Ž. pod Triglavom: Srčna zahvala za dopis!

Listnica administracije.

Bratom Sokolom Postojnskim: Poslano naročnino smo prejeli. Od zdaj zanaprej pošljite nam naročnino vselej po pretečeni četrtini leta.

Bratom Sokolom Planinskim: Čudimo se, da nam ne odgovorite na naših šest listov. Prosimo, da bi vaš dolg poslali.
